

ศาลเยาวชนและครอบครัวกับสิทธิมนุษยชน

โดย

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จirinติ หะวานนท์¹

ศาลคดีเด็กและเยาวชนเปิดทำการวันที่ 27 มกราคม 2495 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษและมีผู้พิพากษาสมทบมาช่วยพิจารณาพิพากษาและช่วยอบรมเด็กและเยาวชน หลังจากทำงานมาระยะหนึ่งพบว่าปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับปัญหาครอบครัว พ.ศ.2534 จึงได้นำคดีครอบครัวมาให้ศาลนี้พิจารณาพิพากษาด้วยโดยจัดตั้งเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้น ระหว่างนั้น พ.ศ.2532 ประชาคมโลกได้ประกาศอนุสัญญาสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กไว้หลายประการโดยกำหนดมาตรการในวิธีพิจารณาคดีและมาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้หลายประการ ประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญานี้ในพ.ศ.2535 แต่ยังไม่มีความหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญา กระทั่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ประกาศใช้บังคับ ประเทศไทยจึงสามารถยกมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดขึ้นสู่ระดับสากล

Convention on the Rights of the Child 1989

สาระสำคัญ

- 1) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพและความปลอดภัย
- 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดี และภาวะโภชนาการที่เหมาะสม
- 3) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง ให้รอดพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การละเลย การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็ก และการแสวงประโยชน์โดยมิชอบในรูปแบบอื่นๆ
- 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ข้อ 40

1. รัฐภาคีจะส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนการวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบัน ซึ่งจะใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

(ก) การกำหนดอายุขั้นต่ำซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถูกถือว่าไม่มีความสามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้

(ข) เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้น โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการตุลาการ ทั้งนี้ โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่อยู่

2. การดำเนินการต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะนำและควบคุมการให้ปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่นๆ นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแล จะต้องมิใช่เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและได้สัดส่วนกับสภาพการณ์และความผิดของเด็ก

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice: The Beijing Rule 1985

ข้อ 18.1 ควรมีมาตรการที่หลากหลายในการวางข้อกำหนดเพื่อให้ผู้มีอำนาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการใช้สถานกักกัน โดยใช้มาตรการบางอย่างที่สามารถใช้ควบคู่กันได้ ได้แก่ การเอาใจใส่ ดูแล การแนะนำ การเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด การคุมประพฤติ คำสั่งให้เข้ารับการปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน

United Nations Guidelines for the Prevention of Juveniles Delinquency 1990 (The Riyadh Guidelines)

หลักขั้นมูลฐาน

1. การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย กิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน มุ่งให้สังคมนำความเมตตากรุณาที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ไปปรับใช้ และความหวังในภายหน้าว่าเยาวชนจะสามารถพัฒนาทัศนคติที่จะไม่ประกอบอาชญากรรมได้ในอนาคต

2. ความสำเร็จของสังคมในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนขึ้นอยู่กับความพยายามที่จะให้หลักประกันในการพัฒนาคนหนุ่มสาวได้อย่างกลมกลืนโดยให้การส่งเสริมบุคลิกภาพของคนหนุ่มสาวตั้งแต่เมื่ออยู่ในวัยเด็ก

3. เพื่อจุดประสงค์ของการตีความข้อแนะนำนี้ ควรตีความให้สอดคล้องกับหลักเบื้องต้นที่มุ่งให้เด็กเป็นจุดศูนย์กลาง เยาวชนควรมีบทบาทเต็มที่และมีส่วนร่วมในสังคม ไม่ควรมุ่งแต่เพียงการพิจารณาให้การอบรมขัดเกลาและควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่านั้น

4. ในการปฏิบัติตามข้อแนะนำนี้ให้เป็นไปตามระบบกฎหมายของประเทศ ควรมุ่งความเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชนซึ่งควรริเริ่มแผนการในการป้องกันต่างๆ ตั้งแต่เมื่ออยู่ในวัยเด็ก

5. ควรรวบรวมความก้าวหน้าของนโยบายในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญ รวมทั้งศึกษาระบบและมาตรการต่างๆในการทำงานร่วมกัน ควรหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กในความผิดทางอาญา และการลงโทษให้อยู่ในสถานที่ควบคุมสำหรับความประพฤติที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อการพัฒนาของเด็ก และไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น ...

6. ควรพัฒนาบริการพื้นฐานต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนแผนการต่างๆ เพื่อป้องกันเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ยังไม่มีหน่วยงานต่างๆ ได้ถูกจัดตั้งขึ้น หน่วยงานทางราชการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมควรเป็นหน่วยงานแหล่งสุดท้าย

บทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายกฏกติกาสากล

ศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาพิพากษาทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

ในคดีอาญา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เปิดโอกาสให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีบทบาทให้คำปรึกษาแนะนำและแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยไม่ต้องควบคุมตัวในสถาบันใด อันเป็นการอนุวัติการตามอนุสัญญาสิทธิเด็ก ข้อ 40.2 กล่าวคือ

การตรวจสอบการจับ

เมื่อเด็กและเยาวชนมาถึงศาล ศาลต้องตรวจสอบการจับ ในระยะเริ่มแรกใช้บังคับกฎหมายพบปัญหา มากเรื่องตรวจสอบการจับ ปัจจุบันนี้ปัญหาดังกล่าวคลี่คลายไปประมาณร้อยละ 99 เนื่องจากหลักเกณฑ์และข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับการตรวจสอบการจับลงตัวเรียบร้อยแล้ว กล่าวคือ ภายใน 24 ชั่วโมงเมื่อพนักงานสอบสวนรับตัวเด็กและเยาวชนต้องนำตัวมาส่งศาล ศาลตรวจสอบ 2 ประเด็น คือ การจับชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อเด็กชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่กฎหมายให้ศาลสั่งเพียงประเด็นเดียว คือ หากการจับไม่ชอบให้ศาลปล่อยตัวเด็กไป ไม่ได้บัญญัติว่าหากเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อเด็กและ

เยาวชนไม่ชอบศาลจะต้องสั่งอย่างไร กรณีเด็กและเยาวชนมาอบตัว ไม่ต้องมีการตรวจสอบการจับ แต่ศาลจะถามพนักงานสอบสวนว่าประสงค์จะให้ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้หรือไม่

การควบคุม

เมื่อตรวจสอบการจับแล้ว ศาลจะมีคำสั่งควบคุมหรือไม่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชน ถ้าไม่ควบคุมก็จะมอบตัวเด็กและเยาวชนให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองรับตัวกลับไป แต่ถ้าควบคุม บิดามารดาหรือผู้ปกครองขอประกันตัว ถ้าศาลให้ประกันตัว ก็คืนตัวเด็กและเยาวชนให้แก่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไปเช่นกัน ถ้าไม่ให้ประกันตัวก็จะส่งเด็กและเยาวชนไปยังสถานแรกรับของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งกรมพินิจฯ มีหน้าที่ดูแลแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กต่อไป

การให้คำปรึกษาแนะนำ

สำหรับเด็กและเยาวชนที่ศาลปล่อยให้กลับบ้าน เดิมศาลมิได้ดำเนินการอย่างใดต่อเด็กและเยาวชน เหล่านี้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษากำหนดมาตรการว่าเด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง เช่น คุมประพฤติ ให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามคำพิพากษาที่กำหนดไว้ แต่ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ตามมาตรา 73 วรรคท้าย กำหนดว่า กรณีที่ศาลปล่อยเด็กและเยาวชนกลับบ้าน หากศาลเห็นจำเป็นให้เด็กและเยาวชนเข้ารับคำปรึกษาแนะนำหรือเข้ากิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใด ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการเช่นนั้น ดังนั้น ศาลสามารถเริ่มทำ Counseling และกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่เมื่อเด็กและเยาวชนมาถึงศาล เท่ากับเป็นการตีเหล็กเมื่อยังร้อน คือเริ่มดำเนินการกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ทันที ศาลเยาวชนและครอบครัวได้ดำเนินการก่อตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัวประจำศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศสำเร็จสิ้นแล้วเมื่อปีที่ผ่านมา ในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ มีนักจิตวิทยาประจำมีผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรม มาช่วยเป็นผู้ให้คำปรึกษา (counselor) ศาลจะส่งเด็กและเยาวชนในกรณีที่ปล่อยเด็กและเยาวชนกลับบ้านไม่ว่าจะปล่อยโดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ตามให้ไปรายงานตัวที่ศูนย์ให้คำปรึกษาฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการปรึกษาแนะนำ ซึ่งเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่ใช่เป็นเพียงขั้นตอนแนะนำว่าเด็กและเยาวชนควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร แต่เป็นกระบวนการหาสาเหตุของการกระทำความผิด เพื่อให้ทราบว่ามีสมควรใช้วิธีการในการแก้ไขเด็กอย่างไรต่อไป โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะสั่งให้ทุกคดีเข้าไปยังศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แต่จากรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ซึ่งได้ส่งมายังศาลเยาวชนและครอบครัวกลางทุกเดือนนั้น พบว่า ขณะนี้มีศาลเยาวชนและครอบครัวบางจังหวัดไม่ดำเนินการส่งเด็กและเยาวชนเข้าศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จึงขอให้ศาลดังกล่าวให้เด็กและเยาวชนไปรายงานตัวต่อศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ด้วย

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อผ่านขั้นตอนของการให้คำปรึกษาแนะนำแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจะรายงานต่อศาลว่าสาเหตุของการกระทำความผิดคืออะไร และควรจะแก้ไขเด็กและเยาวชนอย่างไร ศาลก็จะมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชนเข้ารับกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่างๆ ซึ่งสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องรอคำพิพากษาหรือรอพนักงานอัยการฟ้อง หากเด็กและเยาวชนที่เข้ารับกิจกรรมบำบัดให้ความร่วมมือดี จะมีรายงานของกิจกรรมดังกล่าวเข้ามาเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องและเด็กและเยาวชนรับสารภาพ ศาลจะพิจารณาจากรายงานเหล่านี้ว่าเด็กปรับปรุงตัวดีขึ้นหรือไม่ ทำให้การตัดสินใจในขั้นตอนการพิพากษาสะดวกขึ้น กรณีที่เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดี ศาลอาจมีคำสั่งรอการลงโทษก็ได้ แต่หากยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติม หรือศาลอาจมีคำสั่งให้คุมประพฤติโดยให้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมอีกก็ได้ หรือพิพากษาให้ส่งตัวไปฝึกอบรมก็ได้

กิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมค่ายทหาร ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีโครงการที่จะทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างศาลเยาวชนฯ กับกองทัพบก เรื่องของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ขณะนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวบางจังหวัด เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบุรีรัมย์ได้เริ่มดำเนินโครงการในลักษณะนี้แล้ว โดยประสานงานกับค่ายทหารในพื้นที่เพื่อส่งเด็กไปเข้าค่ายอบรมซึ่งจะอบรมคล้ายการอบรมทหารเกณฑ์ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 กองทัพบกเคยเข้าไปบันทึกภาพกิจกรรมรวมถึงรายการหนึ่งในพระราชดำริของช่อง 9 โมเดิร์นไนน์ทีวีก็เข้าไปถ่ายทำรายการด้วย เมื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกองทัพบกขึ้นแล้วศาลเยาวชน และครอบครัวกลางจะแจ้งไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดที่ราชอาณาจักรเพื่อประสานงานกับค่ายทหารในพื้นที่ขอส่งเด็กและเยาวชนเข้ากิจกรรม นับเป็นนิมิตหมายที่ดีในการทำความร่วมมือกับหน่วยงานทหารในการให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป

สำหรับกิจกรรมนอกเหนือจากนี้ เช่น กิจกรรมบรรพชาสามเณร ได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ที่มีพระวิทยากรมาช่วยอบรม กิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมโดยได้รับความร่วมมือจากกรมการศาสนา เมื่อปีที่ผ่านมาได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกับกรมการศาสนา โดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งบุคลากรไปช่วยดำเนินกิจกรรม แต่ในปีนี้กรมการศาสนาแจ้งว่าจะใช้บุคลากรของกรมการศาสนาในต่างจังหวัดเข้ามาดำเนินการ

กิจกรรมค่ายครอบครัวสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวในกรณีที่เด็กมีปัญหาด้านครอบครัว เช่น ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เพราะความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน โดยนักจิตวิทยาที่ประจำอยู่ในแต่ละศาล ซึ่งผ่านการอบรมเรียบร้อยแล้วเป็นผู้ดำเนินการ ค่ายครอบครัวสัมพันธ์มีการอบรมโดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กเข้ารับการอบรม 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการแนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นและแนะนำเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับทักษะการดำเนินชีวิต หลังจากนั้นเมื่อผ่านไป 2 เดือน จะเรียกมาเข้าค่ายอีกครั้ง

โดยจะสอบถามพ่อแม่ผู้ปกครองว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมดีขึ้นหรือไม่ รวมถึงถามเด็กและเยาวชนว่าพ่อแม่ผู้ปกครองดีขึ้นหรือไม่ด้วย แล้วค้นหาวิธีแก้ไขกันไป แต่เดิมเคยมีกิจกรรมค่ายครอบครัวสัมพันธ์ซึ่งใช้วิธีการจ้างครูหรือนักจิตวิทยารวมถึง organizer มาจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครองและเด็กมาร่วมกิจกรรมร้องรำทำเพลงเสร็จแล้วให้กลับบ้านเมื่อถึงบ้านพ่อแม่ผู้ปกครองกับเด็กและเยาวชนก็ต่างคนต่างอยู่เหมือนเดิม ปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น กิจกรรมลักษณะแบบเดิมไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาคือครอบครัวแต่อย่างใด

กิจกรรมค่าย EQ - MQ เป็นการปรับพฤติกรรมของเด็ก และยังมีกิจกรรมฝึกอาชีพ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดบางแห่งสามารถประสานกับหน่วยงานภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจต่างๆ รับเด็กและเยาวชนไปฝึกงานเพื่อประกอบอาชีพต่อไป แต่เดิมหน่วยงานภายนอกไม่ค่อยอยากรับเด็กและเยาวชนไปฝึกอาชีพเพราะเกรงเด็กและเยาวชนจะไปก่อความเดือดร้อน ดังนั้น ก่อนที่จะส่งเด็กและเยาวชนไปฝึกอาชีพเด็กและเยาวชนควรผ่านกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่างๆ แล้วตามสมควร หน่วยงานภายนอกจะมีความมั่นใจรับเด็กและเยาวชนไปฝึกอาชีพต่อไปได้ หรือบางศาลก็ฝึกอาชีพเด็กและเยาวชนเองโดยปรับปรุงพื้นที่ในศาลและไปขอความร่วมมือจากครูอาจารย์ของวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยสารพัดช่าง เป็นต้น ให้มาช่วยสอนกิจกรรมฝึกอาชีพต่างๆ เช่น การฝึกเขียนลายไทย ซึ่งเด็กและเยาวชนที่สามารถเขียนลายไทยได้นั้นสมาธิของเด็กจะนิ่ง ไม่วอกแวก สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ เมื่อเด็กและเยาวชนผ่านการฝึกอาชีพแล้ว เด็กและเยาวชนจะมีอาชีพที่จะเลี้ยงดูตนเองต่อไปได้ ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ล้วนเป็นกิจกรรมบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่างๆ ที่มีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว

การสร้างเครือข่ายชุมชนติดตามดูแลพฤติกรรม

ขั้นตอนต่อไปหลังจากศาลปล่อยตัวเด็กและเยาวชนกลับบ้าน ศาลจะประสานกับเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เครือข่ายชุมชนช่วยดูแล ศาลจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายกับชุมชนขึ้นมาก่อน โดยขอความร่วมมือให้ชุมชนช่วยดูแลเด็กและเยาวชนและรายงานให้ศาลทราบว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมอย่างไร เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตำบลมีบุคลากรที่มีเชื้อข้าราชการ เป็นบุคลากรที่เป็นชาวบ้าน เช่น พ่อใหญ่แม่ใหญ่ พ่ออู๊ยมแม่อู๊ยม ที่ต้องการดูแลชุมชนของตนให้เป็นสังคมที่ดี ก็จะมาช่วยดูแลเด็กและเยาวชนให้ หรืออาจเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน ขณะนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกรมการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งกศน.มีสถานศึกษาทั่วประเทศ 9,000 กว่าแห่ง เดิมมีบางกรณีที่เด็กและเยาวชนขอไปเรียน กศน. เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกฝึกอบรม ซึ่งศาลไม่อาจทราบได้ว่าเด็กและเยาวชนไปเรียนจริงหรือไม่ และผลการเรียนเป็นอย่างไร เมื่อทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ กศน.แล้ว กศน.จะเป็นผู้รายงานให้ศาลทราบว่าเด็กไปเรียนจริงหรือไม่ หากชุมชนให้ความร่วมมือดูแลเด็กและเยาวชน สิ่งที่จะเกิดขึ้นคือพลังสังคมควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก เป็นขั้นตอนที่จะเกิดขึ้นเอง เมื่อสังคมเห็นว่าทุกภาคส่วนควรร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน จะเกิดพลังสังคมในการควบคุมกันเองโดยอัตโนมัติ จะเห็นได้ว่า งานการแก้ไขเด็กและเยาวชนมิใช่งานที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะทำได้โดยลำพัง ต้องช่วยกันทุกภาคส่วน และเนื่องจากทุกคนเห็นว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญที่ควรร่วมมือช่วยกันแก้ไข เมื่อศาลแสดงความประสงค์ว่าอยากจะทำกิจกรรมใดขึ้นมา มักจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกอื่นๆ เป็นอย่างดีเสมอ

การดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัวมิใช่เป็นเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีบนบัลลังก์เท่านั้น งานของศาลเยาวชนต้องช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคม โดยใช้กลไก และเครื่องมือต่างๆ ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติงานในศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องมีวิจรรณญาณสูง ในการพิจารณาว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหาอะไร เด็กและเยาวชนอยู่ในสังคมแบบไหน และเด็กและเยาวชนสมควรได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยวิธีการอย่างไร รวมถึงผู้ปฏิบัติงานต้องเป็นนักบริหารที่ดีในการหาวิธีการที่จะประสานความร่วมมือภายในองค์กรซึ่งมีบุคลากรหลากหลายและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐภาคเอกชน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เนื่องจากเครื่องมือสำหรับการแก้ไขบำบัดเด็กและเยาวชนบางอย่างต้องสร้างขึ้นมาจาก โดยพยายามทำให้หน่วยงานต่างๆ เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการร่วมมือช่วยกันแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ดำเนินการสร้างความร่วมมือในระดับชาติ ในหลากหลายรูปแบบ อันเป็นเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดได้ใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมีหน้าที่สานความร่วมมือในระดับจังหวัดต่อไป

การประสานการประชุม

นอกจากศาลเยาวชนและครอบครัวมีบทบาทเชิงอำนาจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแล้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังให้ศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการประสานการประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย จำเลย และ ชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันปรึกษาหารือโดยมีผู้ประสานการประชุม นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ช่วยอำนวยความสะดวกประชุม ซึ่งหากตกลงยินยอมกันได้ก็จะกำหนดเป็นแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้นให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้กลับเป็นพลเมืองดีของสังคม แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนี้อาจกำหนดหน้าที่ให้ผู้เสียหายและชุมชนร่วมมือกับเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติต่างๆ ได้ด้วย หากเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำเร็จ ผู้ประสานการประชุมจะรายงานให้ศาลทราบ และศาลอาจยุติคดีได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนที่จะไม่มีประวัติติดตัวไปว่า เคยต้องคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ศาลก็จะมีคำพิพากษา ตามที่เห็นสมควรต่อไป

การพิพากษาคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวหลายประการเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีคืนสู่สังคม

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเสร็จแล้ว อาจยังไม่มีคำพิพากษา แต่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตนเองก่อนก็ได้ เช่น ให้เข้ากิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่างๆ รวมทั้งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ดี หากเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขตนเอง ศาลอาจยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา หรือ

อาจพิพากษาให้รอกการลงโทษ รอกการกำหนดโทษ และกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติ หากเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขตนเอง ศาลก็จะมีคำพิพากษาตามที่เห็นสมควรต่อไป

แม้ในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้อง ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลยังเห็นว่า เด็กและเยาวชนนั้นมีปัญหาด้านพฤติกรรม ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจคุมความประพฤติเด็กและเยาวชนนั้นไว้โดยกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ให้ปฏิบัติได้ด้วย

นอกจากนั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยมีโรงพยาบาลเฉพาะทางอยู่ในสังกัด คือ โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ ดูแลรักษาเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางจิตเวชตามคำสั่งศาลได้อีกด้วย

กระบวนการต่างๆ ที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สร้างขึ้นล้วนเป็นการอนุวัตนาการให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลที่ให้รัฐภาคีต่างๆ ดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไว้ในสถาบัน แต่ใช้วิธีการครอบครัวบำบัด ชุมชนบำบัด หรืออื่นๆ ได้อย่างกว้างขวาง

มาตรฐานวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยอยู่ในระดับแนวหน้าของเอเชีย ใน พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สถานการณ์การเคลื่อนย้ายพลเมืองจากประเทศเพื่อนบ้านมาสู่ประเทศไทยและจากประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านจะทวีความรุนแรงขึ้น แต่มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศอื่นของอาเซียนยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับประเทศไทย จึงเป็นปัญหาที่ทุกประเทศในอาเซียนจะต้องพยายามเข้าใจระบบกฎหมายและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ของกันและกัน และพยายามยกระดับมาตรฐานให้ใกล้เคียงกันมากที่สุดเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนในอาเซียนด้วยกัน
